

СУБ'ЄКТИВНА ВІЗІЯ ПРОБЛЕМ НАУКОВОГО РОЗВИТКУ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

Минуло понад п'ятьсот років з того часу, як з'явився бухгалтерський облік. Людство вдячне за це економічне диво видатним італійцям – Л. Пачолі та Б. Котрулі. Їх праці дали поштовх до зародження бухгалтерської науки, їх прогресивні ідеї протягом цього часу були в центрі уваги багатьох учених світу: Ж. Саварі, Ф. Вілли, Ф. Марчі, Дж. Чербоні, А. Гільбо, Ф. Бести, Е. Шмаленбаха, Ф. Єзерського, Є. Сіверса, Р. Вейцмана, О. Галагана, О. Рудановського та інших. Саме вони формували бухгалтерський облік як галузь наукових знань. Завдяки їм та багатьом іншим вченим вона знаходиться в постійному русі, пошуку гіпотез і теорій.

Весь період існування бухгалтерського обліку як практичної діяльності та галузі наукових знань, супроводжувався переважно прогресивними змінами, найбільш вагомими з яких були: відображення нових об'єктів; зміни планів рахунків бухгалтерського обліку з метою їх удосконалення, у т.ч. розробка та застосування планів рахунків для окремих галузей та видів економічної діяльності; активний науковий пошук відповідей на елементний склад методу бухгалтерського обліку; визначення його головних (базових/основних) принципів; розробка та застосування нових форм обліку, зміни у формах бухгалтерської звітності.

На початку III тисячоліття завдяки дослідженням Бондаря М.І., Замули І.В., Євдокимова В.В., Легенчука С.Ф., Голова С.Ф., Жука В.М., Кірейцева Г.Г., Крутової А.С., Петрука О.М., Свірко С.В., Пушкаря М.С., Чижевської Л.В. та інших бухгалтерський облік продовжував змінюватися у бік посилення міждисциплінарних зв'язків, адже окрім мікроекономіки, економічної статистики, економіки підприємств, фінансів підприємств, економічної кібернетики, фінансового менеджменту, наукові пошуки почали здійснюватися із залученням понятійного апарату економічної психології, економічної деонтології, ризикології, економічної соціології, господарського, фінансового та податкового права, економічної кримінології тощо. Зазначений напрямок змін обумовлений пошуком відповідей на швидку, іноді майже непередбачувану зміну навколишнього економічного середовища.

Сучасний науковий розвиток бухгалтерського обліку в Україні супроводжується: переглядом його видів; розширенням складу його інтегрованого об'єкту (трудовий капітал, інтелектуальний капітал, клієнтська база, електронні гроші, екологічні наслідки господарської діяльності, наслідки надзвичайних ситуацій тощо); несуттєвими змінами типового плану рахунків переважно на рівні субрахунків; ледве помітними змінами в частині принципів бухгалтерського обліку; переконаністю в тім, що майбутнє бухгалтерського обліку знаходиться у площині застосування його комп'ютерної форми, а також суттєвому збільшенні інформативності звітності.

Аналіз останніх публікацій вказує на те, що дослідження розвитку бухгалтерського обліку як галузі наукових знань, зокрема, формування його

парадигм і на їх основі його теорій, проводиться здебільшого упереджено, без урахування необхідного причинно-наслідкового зв'язку, дотримання загальнофілософських вимог до теоретичних конструкцій та без належної їх верифікації. У межах усунення цих недоліків заслуговують на увагу праці окремих науковців, зокрема окремих результатів дослідження Легенчука С.Ф. щодо удосконалення концептуальної структури бухгалтерського теоретичного знання, обґрунтування власного бачення змісту метатеорії та теорії бухгалтерського обліку.

Визначаючи рівень та перспективи наукового розвитку бухгалтерського обліку, слід зважати на те, що наразі триває певна дискусія щодо визначення парадигми бухгалтерського обліку, концептуального розвитку та потенціалу його трансформації за рахунок розробки нової теорії, дослідження його нових об'єктів, або розв'язання нових цілей та завдань, які ставляться перед ним суспільством.

Однією з проблем, що потребують нагального вирішення, є пошук шляхів розширення системи наукових знань, які формують фундаментальні основи теоретичного базису бухгалтерського обліку, зокрема, визначення умов його трансформації та змісту нових теорій, що визначатимуть перспективи як подальших наукових досліджень, так і місце бухгалтерського обліку в системі академічних дисциплін.

Слід дати відповідь й на інше, вкрай важливе питання, - а чи дійсно розвивається бухгалтерський облік як галузь наукових знань та чи не буде він у зв'язку з помилково обраним напрямом розвитку суттєво трансформований в іншу науку, - науку про методи одержання, трансформації та подання економічної інформації, яка буде мати мало спільного з бухгалтерським обліком?

Розв'язати окреслену проблему та надати відповідь про майбутнє бухгалтерського обліку як галузі наукових знань можна лише після критичної оцінки того, чи слід відходити від його діграфічної парадигми та чи спостерігаються беззаперечні ознаки розвитку науки, зокрема розвиток теорії з урахуванням змін, що виникли та передбачаються, у т.ч. методу та принципів, приросту наукових знань, що мають прогностичне значення, а також технології як способу їх застосування.